

УДК 631.153 : 658.012

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-1-200

О.І. Гудоров, д-р екон. наук, професор

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0688-9413>

e-mail: Gutorov.Alexandr@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА БІЗНЕС-ПЛАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто понятійний апарат інвестиційного проектування: «інвестиційний проект», «техніко-економічне обґрунтування», «бізнес-план», «інвестиційна пропозиція».

Розкрито особливості інвестиційного проектування в аграрному секторі економіки. Обґрунтовано теоретичні та методичні засади бізнес-планування в аграрних підприємствах.

Запропоновано та розкрито зміст структурних розділів бізнес-плану інвестиційного проекту: резюме проекту; передумови та основна ідея проекту; аналіз ринку та концепція маркетингу; сировина і постачання; місце розташування, будівельний майданчик та навколишнє середовище; проектування і технологія; організація і технологія управління; трудові ресурси; планування реалізації проекту; фінансовий план та оцінка ефективності інвестицій.

Ключові слова: *інвестиційний проект, техніко-економічне обґрунтування, бізнес-планування, аграрне підприємство, інвестор, бізнес-план інвестиційного проекту.*

Постановка проблеми. Інвестиції відіграють основну роль у розвитку економічних процесів. Інвестиції забезпечують просте й розширене відтворення основних фондів підприємства, дозволяють вирішувати завдання соціального й екологічного плану. Крім того, інвестиційні ресурси дають можливість впроваджувати передові технології, новітню техніку, інноваційні форми організації праці та управління виробництвом, що є основою реалізації стратегічних цілей економічного розвитку підприємства. Саме нововведення, нові технології та організаційні рішення дають змогу підприємствам вийти з кризових ситуацій, забезпечити конкурентоспроможність їх продукції [1,2].

Відомо, що інвестиційна діяльність починається з інвестиційного проектування. Розробка бізнес-плану інвестиційного проекту представляє основну процедуру прийняття інвестиційних рішень. Від того, наскільки вдало розроблений та обґрунтований той чи інший інвестиційний проект залежить доля подальшого інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційному проектуванню приділяють увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких слід відзначити наукові праці таких дослідників, як: І.О. Бланк [3], І.А. Бузова, Г.А. Маховикова, В.В. Терехова [4], Ю.Е. Губені, І.І. Костецька [5], А.О. Гуторов [6], М.І. Кісіль, М.М. Кропивко [7], Т.В. Майорова [8], Ю.О. Лупенко, М.І. Кісіль, Д.С. Черненко [9], Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк [10], В.П. Савчук, С.І. Прилипка, Є.Г. Величко [11], В.М. Хобта [12] та інші. В роботах зазначених науковців розкрито призначення, сутність основні поняття інвестиційного проекту, його зміст та форми. Високо оцінюючи їх внесок, слід зауважити, що деякі теоретичні аспекти інвестиційного проектування потребують подальших досліджень, зокрема розмежування понятійного апарату інвестиційного проектування та його уточнення з урахуванням особливостей аграрного сектора економіки. За умови залучення іноземних інвесторів дедалі частіше виникає потреба у бізнес-плані інвестиційного проекту, який би відповідав міжнародним стандартам і був адаптованим до наших умов. Тому необхідним є покращення механізму інвестиційного бізнес-планування із застосуванням сучасних технологій, а також уніфікації формування розділів та використання специфічних форм цього документу.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є уточнення та розмежування понятійного апарату інвестиційного проектування, визначення структури бізнес-плану інвестиційного проекту з урахуванням особливостей виробничо-фінансової діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. В сучасній зарубіжній літературі в найзагальнішому вигляді під проектом розуміють деяку задачу з певними вихідними даними та необхідними результатами. Що обумовлюють спосіб їх вирішення [4]. Термін «інвестиційний проект» можна вживати у двох значеннях: 1) діяльність, пов'язана із здійсненням реального інвестування, спрямована на реалізацію інвестиційного задуму, і має часові та ресурсні обмеження; 2) документ, в якому викладені цілі та особливості конкретного інвестиційного задуму, обґрунтовані його доцільність та ефективність.

Науковці часто ототожнюють поняття інвестиційний проект з такими категоріями, як «бізнес-план» та «техніко-економічне обґрунтування».

Однак, між ними існують деякі відмінності. Інвестиційний проект може бути поданий у вигляді: техніко-економічного обґрунтування (ТЕО), бізнес-плану, інвестиційної пропозиції, рекламного проспекту.

Підготовка і використання цих можливих форм пов'язана з різною глибиною розробки інформації. Вони призначені для окремих етапів прийняття інвестиційного рішення. Названі документи відрізняються за обсягом викладеної інформації, цілями їхнього використання, витратами на підготовку і термінами подання.

Техніко-економічне обґрунтування є найбільш повним, точним, але і найбільш дорогим документом. Воно виконується тоді, коли рішення про здійснення інвестицій прийняте. Водночас, використовувати його для контакту з потенційними інвесторами неприйнятно в силу його великого обсягу і складності сприйняття. Розробка ТЕО проекту здійснюється, як правило, проектними установами, потім узгоджується із замовником та іншими зацікавленими особами. Тому на перших етапах обґрунтування інвестиційного проекту цей документ не розробляють.

Бізнес-план на сьогодні є найбільш відомою формою інвестиційного проекту. У світовій практиці практично всі інвестиційні проекти описуються за допомогою бізнес-планів. Даний документ використовується як для координації діяльності по здійсненню інвестиційної ідеї, так і для контакту з зацікавленими в реалізації ідеї. Поряд з цим бізнес-план інвестиційного проекту часто ототожнюють із бізнес-планом розвитку підприємства, що є не досить обґрунтованим.

Бізнес-план інвестиційного проекту – це стандартний документ, у якому детально обґрунтовуються концепція призначеного для реалізації реального інвестиційного проекту і наводяться основні його характеристики. Основна функція бізнес-плану – дати цілісну системну оцінку перспектив інвестиційного проекту. З цього боку він виступає в якості форми представлення результатів попереднього техніко-економічного обґрунтування середніх та великих проектів. З іншого боку, він може стати документом, який представляє результати повного дослідження інвестиційного проекту.

В загальному випадку бізнес-план складається для зовнішніх та внутрішніх цілей. Зовнішня сторона бізнес-плану призначена переконання інвесторів і кредиторів в потенційних можливостях підприємства, компетентності її співробітників, а також необхідності надання їй фінансової допомоги. Якщо підприємство потребує залучення додаткового капіталу зі сторони організацій, з якими вона раніше не співпрацювала, то бізнес-план відіграє для неї роль візитної картки. Розробка бізнес-плану

здійснюється тоді, коли підприємство володіє достатньою кількістю власних активів або має, в кращому випадку, попередню домовленість, а в гіршому – інформацію про потенційних інвесторів, яких може зацікавити конкретний проект.

Для того, щоб заявити про себе, про свою готовність до спільної роботи та до реалізації інвестиційних проектів, підприємство розробляє інвестиційну пропозицію (в західній термінології – інвестиційний меморандум). В інвестиційну пропозицію включають дані про підприємство, результати його діяльності в минулому, склад продукції, що виробляється, стратегію і тактику поведінки на ринку і т. п. Без ретельної деталізації наводяться дані про ефективність інвестиційного проекту з можливою розбивкою декількох сценаріїв. Після схвалення пропозиції потенційним інвестором відбувається детальна розробка інвестиційного проекту з урахуванням зауважень та побажань інвестора. Інвестиційний меморандум – це не бізнес-план. Його метою є залучення інвестора, а бізнес-план – це вказівки до дій менеджменту.

Для формування інтересу потенційних інвесторів до участі в реалізації даного проекту прийнятний також рекламний проспект. Цей документ повинен бути максимально наочним, компактним, простим в сприйнятті й аргументованим. Рекламні проспекти поширюються в засобах інформації. Рекламні проспекти можна побачити в мережі Інтернет на сайтах обласних державних адміністрацій (там вони носять назву пропозицій).

Інвестиційні пропозиції використовуються при участі в інвестиційних конкурсах. При розробці інвестиційної пропозиції необхідно врахувати ряд важливих моментів: максимальна орієнтація на вимоги інвестора; ясність, об'єктивність, стислість, достовірність, переконливість; наявність іноземного перекладу тексту.

На сьогодні вітчизняні аграрні підприємства гостро потребують системи інвестиційних проектів, серед яких значну роль відіграють проекти у сфері охорони та відтворення природних ресурсів, зокрема, збереження та підвищення родючості ґрунтів. Відсутність відповідного її рівня впливає на зниження ефективності всіх інших інвестиційних проектів – в соціальну сферу, науково-технічний прогрес, оскільки низька родючість ґрунту, і, як наслідок, низькі врожаї призводять до різкого зниження ефективності всіх інвестиційних проектів. В умовах формування ринку землі такі проекти набувають першочергового значення. Також досить скоро матимуть місце інвестиційні проекти, що спрямовані на купівлю земельних ділянок.

Оскільки найбільш розповсюдженою формою інвестиційного проекту виступає бізнес-план, вважаємо за необхідне зупинитися саме на цьому документі. Залежно від характеру інвестиційного проекту встановлюється обсяг плану: від 10 до 50 сторінок. Для здійснення довгострокових інвестицій необхідне докладне обґрунтування проектів, тому що вони потребують значного обсягу коштів і мають високий рівень ризику, а для короткострокових інвестицій достатньо розробки бізнес-плану на 10-15 сторінках. Його можна доповнювати на вимогу інвестора-кредитора.

Бізнес-план не має чітко визначеної й усталеної структури. Проте згідно з рекомендаціями UNIDO (United Nations Industrial Development Organization) бізнес-план повинен містити такі основні розділи: 1) Резюме проекту; 2) Передумови та основна ідея проекту; 3) Аналіз ринку та концепція маркетингу; 4) Сировина і постачання; 5) Місце розташування, будівельний майданчик та навколишнє середовище; 6) Проектування і технологія; 7) Організація і технологія управління; 8) Трудові ресурси; 9) Планування реалізації проекту; 10) Фінансовий план та оцінка ефективності інвестицій. Вважаємо за необхідне запропонувати загальну структуру бізнес-плану інвестиційного проекту для аграрного підприємства (повний варіант).

Резюме або коротка характеристика інвестиційного проекту, хоча і відкриває бізнес-план, але складається після розробки всіх інших розділів, коли концепція проекту, її обґрунтування та форми реалізації вже чітко визначені. Це робиться для того, щоб інвестор на підставі тільки цього розділу міг зробити висновок про те, чи відповідає проект напряму його інвестиційної діяльності та його інвестиційної стратегії; чи відповідає він потенціалу його інвестиційних ресурсів; чи задовольняє його проект за періодами реалізації та термінами повернення вкладеного капіталу і т.д. Якщо інвестор за результатами розгляду цього розділу робить висновок про доцільність участі в реалізації інвестиційного проекту або якщо розділ не містить достатньої та чіткої інформації для певних висновків, з наступними розділами він знайомитися не буде. Звідси витікає головна вимога до підготовки даного розділу – лаконічність (не більше 2-3 сторінок), інформативність та простота викладення матеріалу.

Резюме повинно містити наступну інформацію: опис підприємства, його специфічних рис, переваги продукції підприємства, ресурси підприємства і його фінансовий стан; довгострокові та короткострокові цілі проекту, які доходи планується отримати і за який проміжок часу; коротке викладення того, як будуть досягатися заявлені цілі; потреби в інвестиціях,

яким чином вони будуть використані; пропоновані джерела фінансування, як вони будуть повертатися (погашатися) інвестору; ключові економічні показники ефективності проекту; очікувані ризики та винагороди інвесторів.

Розділ «Характеристика галузі, в якій реалізується інвестиційний проект», дозволяє в узагальненому вигляді розглянути вплив зовнішнього середовища на перспективність та ефективність розвитку передбаченого інвестиційного проекту. При викладенні цього розділу бізнес-плану розглядається відповідність галузевої спрямованості інвестиційного проекту задачам структурної перебудови економіки України; тенденції розвитку попиту на продукцію галузі; рівень розвитку ринкових відносин в галузі; середній рівень прибутковості капіталу в галузі за останній звітний період.

Опис галузі повинен містити в собі таку інформацію: визначення економічного сектора галузі (виробництво, розподіл, обмін, послуги і т. ін.); перелік основної продукції та послуг, що пропонуються галуззю; сезонність; географічне положення галузевого ринку (локальний, регіональний, національний, зовнішній); опис сегменту ринку, на якому працює чи планує працювати підприємство; загальний об'єм продажу по галузі.

У розділі бізнес-плану «Характеристика продукції (послуг)» наводиться детальна характеристика послуг чи продукції, що виробляються на підприємстві, дається порівняльний аналіз її з продукцією конкурентів, аналізуються плани розвитку підприємства.

Характеристику продукції слід здійснювати в такій послідовності: функціональне призначення продукції; характерні властивості продукції, що роблять її унікальною (за наявності таких); вартість; технологічність; універсальність використання; відповідність прийнятим міжнародним стандартам і рекомендаціям; частка продукції в загальних об'ємах виробництва в галузі; стадія розробки нових товарів; вимоги до систем контролю; вимоги до гарантійного і післяпродажного обслуговування; патентно-ліцензійний захист. При аналізі продукції конкурентів, що є на ринку, слід звертати увагу на функціональні і споживчі властивості конкуруючих товарів і послуг; з'ясувати чому товари конкурентів користуються попитом (і яким); принципи ціноутворення у конкурентів; способи, методи та засоби стимулювання попиту продукції у конкурентів.

Цей розділ слід досить детально розробляти для інвестиційних проектів по впровадженню у виробництво нових видів продукції. В іншому випадку таку інформацію слід надавати досить стисло.

Розміщення об'єкта, яке розглядається в цьому розділі бізнес-плану інвестиційного проекту, дозволяє оцінити інвестиційну привабливість даного регіону. У цьому розділі розглядаються потенційні переваги

місцезнаходження підприємства з позицій наближеності до факторів виробництва (сировина, ресурси, трудовий потенціал) або до ринків збуту. При характеристиці розміщення об'єкта повинна бути висвітлена взаємодія проекту з навколишнім середовищем. Необхідно враховувати не тільки вплив клімату, флори, фауни та інших факторів на діяльність підприємства, а й зворотний процес, тобто яким чином діяльність підприємства буде впливати на екологію місцезнаходження підприємства і прилеглі до нього райони. Якщо цей процес негативний, необхідно запропонувати шляхи зниження негативного ефекту.

На наш погляд, в умовах формування ринку землі інвесторам слід надавати більше інформації стосовно землекористування підприємства, кількісного і якісного складу земель. Вважаємо за доцільне винести таку інформацію в окремий підрозділ бізнес-плану «Землекористування підприємства». У розділі «Землекористування підприємства» зазначають склад і структуру землекористування, сільськогосподарських угідь, рівень освоєності та рівень розораності земель. При цьому до уваги слід брати й ті угіддя, що взяті в оренду. Із загальної площі слід виділити зрошувані та осушені сільськогосподарські угіддя. Поряд з цим необхідно надати інформацію про якість угідь, показником якої може слугувати бал бонітету.

Для інвестиційних проектів, що передбачають здійснення земельних інвестицій (як поточних, так і капітальних) слід надавати більш детальну інформацію, а саме – агротехнічний паспорт кожного поля.

У цьому розділі слід також надати інформацію про грошову оцінку сільськогосподарських угідь в цілому, в розрізі категорій земель, вказати й можливу ринкову вартість земель. Також слід описати орендні відносини в підприємстві.

Аналіз ринку важливий насамперед тому, що інвесторів більше всього цікавить життєздатність проекту, чи зможе підприємство, отримавши інвестиції, досягти успіхів на ринку. Тут треба довести, що вироблена продукція (товари, роботи, послуги) матиме збут. Інвестору повинна стати зрозумілою впевненість підприємства в успіху на ринку. Аналіз ринку охоплює не тільки поточні, а й прогнозові дослідження ринку. Дослідження ринку – це процес отримання, інтерпретування інформації про ринок і ринкові позиції підприємства.

Аналіз ринку повинен містити інформацію щодо тенденцій розвитку ринку, загального обсягу споживання та виробництва продукції (робіт, послуг), який планується запропонувати ринку, а також перспективи його розвитку.

На наш погляд, цей розділ слід представляти досить детально у бізнес-плані інвестиційного проекту по впровадженню нових видів продукції на ринку. При розробці бізнес-плану інших інвестиційних проектів інформацію цього розділу можна подати досить стисло. Джерелами інформації при розробці цього розділу бізнес-плану є дані досліджень ринку, включаючи інформацію, одержану під час проведення анкетування; різноманітні наукові публікації; статистичні довідники, підготовлені органами статистики.

План і структура виробництва продукції (робіт, послуг) є основою характеристики майбутньої виробничої діяльності об'єкта інвестування на стадії його експлуатації. У процесі розробки цього розділу бізнес-плану на першому етапі обґрунтовується загальний обсяг випуску продукції (послуг) у середньому за рік при виході інвестиційного об'єкту на проектну потужність. На другому етапі аналогічні розрахунки виконуються в розрізі окремих асортиментних груп продукції. На третьому етапі результати вище виконаних розрахунків диференціюються за окремими роками майбутнього п'ятирічного періоду, так як передбачається, що по мірі освоєння проекту його виробнича потужність буде збільшуватися за рахунок реалізації окремих резервів.

Забезпеченість виробництва продукції основними ресурсами дозволяє, з одного боку, визначити реальність запланованого обсягу виробництва, а з іншого – ефективність розміщення інвестиційного проекту в обраному регіоні. Значною мірою успішна реалізація проекту залежить від безперервного постачання сировини, матеріалів та інших необхідних ресурсів і витрат, пов'язаних з їх поставкою, зберіганням, заміною та іншими факторами. Джерелами вихідної інформації при розробці цього розділу є укладені договори про постачання матеріально-технічних ресурсів, кошторис витрат на виробництво, штатний розпис, організаційна структура підприємства та ін.

Стратегія маркетингу має враховувати наявні ресурси підприємства та поєднуватися з іншими напрямками його діяльності і розробляється по окремій запропонованій у бізнес-плані продукції на визначений період часу для здійснення виробничої і комерційної діяльності відповідно до умов діяльності підприємства. Одне з основних завдань успішної діяльності підприємства і одержання запланованого прибутку є реалізація продукції. У цьому розділі зазначають прогноз обсягів продажу продукції на період впровадження проекту по роках. Необхідно розробити такий кошторис витрат, який дасть змогу одержати найбільше прибутку. Цей розділ доцільно готувати у випадку розробки бізнес-плану інвестиційного

проекту по впровадженню нових видів продукції або нових технологій виробництва продукції.

У розділі «Управління реалізацією проекту» визначається організаційно-правова форма реалізації інвестиційного проекту. Так, інвестиційний проект може бути реалізовано в межах діючої організаційно-правової форми його ініціатора; в межах організаційно-правової форми інвестора; шляхом створення нового акціонерного товариства; шляхом створення товариства з обмеженою відповідальністю і т.д. При цьому вибір тієї чи іншої організаційно-правової форми повинен бути обґрунтованим.

Бажано надати в цьому розділі схему організаційної структури управління підприємством. Крім того, необхідно надати в цьому розділі наступну інформацію: календарний план-графік виконання робіт (необхідно врахувати затрати часу на виконання наступних стадій інвестиційного проекту: юридична реєстрація підприємства (якщо є потреба), отримання грошових коштів, здійснення програми капіталовкладень, найм робочої сили (за потребою), виробництво продукції, отримання замовлень); організація моніторингу за відхиленням від плану робіт; організація подолання можливих відхилень від планових орієнтирів; критерії прийняття рішення про вихід з проекту та мінімізації збитків. Цей підрозділ слід детально подавати у випадку розробки бізнес-плану досить масштабного інвестиційного проекту, який передбачає великий обсяг інвестицій, тривалий період окупності тощо.

Оцінка ризиків та форми їх страхування повинні розглядатися в розрізі окремих видів цих ризиків. До таких ризиків можуть бути віднесені: ризик затримки початку реалізації проекту; ризик несвоєчасного закінчення будівельно-монтажних робіт за проектом; ризик суттєвого збільшення кошторисної вартості проекту; ризик невиходу на заплановані показники зовнішньоекономічної діяльності; ризик зниження запланованого рівня ефективності діяльності та збільшення періоду окупності. За кожним із видів ризику визначається їх рівень. Бажано також визначити загальний рівень ризику за інвестиційним проектом.

Відповідно до оцінки рівня окремого ризику викладають найбільш доцільні форми їх страхування. Повнота викладення інформації цього розділу прямо пропорційно залежить від розміру проекту: чим масштабніший проект, тим детальніше повинні бути проаналізовані можливі інвестиційні ризики, їх наслідки та способи мінімізації.

Фінансовий план складається у декілька етапів. На першому етапі цих розрахунків складається графік потоку інвестицій, пов'язаних з

вводом об'єкта в експлуатацію. На графіку відображається також потрібний обсяг інвестицій в оборотні активи та створення необхідних резервних фондів.

На другому етапі розрахунків обґрунтовується план доходів і витрат, пов'язаних з експлуатацією інвестиційного проекту. В ньому знаходять відображення такі основні показники господарської діяльності: валовий доход від реалізації продукту (послуг); загальний обсяг і склад основних поточних витрат; податкові платежі; валовий та чистий прибуток; грошовий потік (сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань).

На третьому етапі розрахунків визначається період окупності інвестицій за проектом. Він розраховується як частка від ділення загальної суми інвестицій на середньорічну суму грошового потоку. Обидві ці суми повинні бути приведеними до теперішньої вартості. Поряд з цим доцільно навести й розрахунок інших показників оцінки ефективності інвестицій.

Як правило, при реалізації масштабних інвестиційних проектів інвестора цікавить фінансовий стан об'єкта інвестування. Тому в цьому випадку в додатках до бізнес-плану необхідно навести такі документи: баланс підприємства, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

Стратегія фінансування інвестиційного проекту завершує викладення бізнес-плану. У процесі розробки цієї стратегії необхідно визначити джерела фінансування інвестиційного проекту. Джерелами для здійснення інвестицій можуть бути насамперед власні кошти, підприємства (прибуток, фонди економічного стимулювання, амортизаційний фонд тощо), а також ресурси: позичкові фінансові кошти (банківські та бюджетні кредити, надходження від випуску і продажу облігацій); залучені фінансові ресурси (залучений акціонерний капітал, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб); бюджетні інвестиційні асигнування; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств, громадян. В умовах ринку земель сільськогосподарського призначення слід зважати і на таке потенційне джерело інвестиційних ресурсів, як довгостроковий кредит під заставу землі.

У бізнес-плані слід чітко розмежовувати наявні та необхідні фінансові ресурси, фінансові вклади вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Форми здійснення як вітчизняних, так і зарубіжних інвестиційних внесків можуть бути різними: грошові вклади в національній чи іноземній валютах; майнові вклади у вигляді поставки устаткування, матеріалів, товарів; кредити в банках; передавання права на використання винаходів, патентів, «ноу-хау»; підготовка кадрів; забезпечення ринку збуту та умов

експортування продукції за кордон та інше. Графік потоку джерел інвестування слід прогнозувати на весь період фінансування інвестиційного проекту, при чому на перший рік – із щомісячною розбивкою, на другий – із щоквартальною. У короткому варіанті бізнес-плану допустимо об'єднати розділи «Фінансовий план» та «Стратегія фінансування інвестиційного проекту».

Щоб не перевантажувати-бізнес-план зайвими даними, можна деякі документи, які носять характер інформації, винести в розділ «Додатки». Як правило, розробник сам вирішує, яку інформацію слід розмістити в цьому розділі, але майже в кожній частині бізнес-плану є кілька документів, які бажано подати в додатках.

Висновки. Результати досліджень засвідчують, що інвестиційне проектування – це трудомісткий процес. З метою зменшення витрат часу на розробку інвестиційного проекту необхідно обирати його форму відповідно до стадії переговорів з потенційним інвестором.

Проведений теоретико-методологічний аналіз бізнес-планування показав необхідність удосконалення поняття та структури бізнес-плану інвестиційного проекту аграрного підприємства.

Інвестиційне проектування в аграрних підприємствах має суттєві особливості, врахування яких є необхідним при розробці і втіленні в життя ефективних інвестиційних проектів, що позитивно вплине на активізацію інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Бібліографічний список.

1. Lupenko Yu.O., Gutorov A.O., Gutorov O.I. Investment Ensuring for Development of Integration Relations in the Agricultural Sector of Ukrainian Economy. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice* (Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики). 2018. Vol. 4, No. 27. Pp. 381–389. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154221>.
2. Гуторов О.І., Калашніков А.О. Аналіз рівня інвестиційного забезпечення та характеристика його взаємозв'язку з результатами діяльності сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2015. № 3. С. 3–11.
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс. – 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2006. 552 с.
4. Бузова И.А., Маховикова Г.А., Терехова В.В. Коммерческая оценка инвестиций. СПб.: Питер, 2004. 432 с.
5. Губені Ю.Е., Костецька І.І. Бізнес-планування в аграрних підприємствах: форми і методи : монографія. Львів: «Растр-7», 2012. 196 с.

6. Гуторов А.О. Інвестиційне забезпечення корпоратизації капіталу в аграрному секторі економіки (аналітичний огляд). К.: ННЦ «ІАЕ», 2019. 64 с.
7. Кісіль М.І., Кропивко М.М. Методичні рекомендації з розроблення інвестиційних проектів молочних ферм в особистих селянських господарствах. К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. 30 с.
8. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 376 с.
9. Лупенко Ю.О., Кісіль М.І., Черненко Д.С. Оцінка інноваційного інвестиційного проекту свиноферми в особистому селянському господарстві : методичний посібник. К.: ННЦ «ІАЕ», 2019. 88 с.
10. Інвестиційний проект створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенко. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 68 с.
11. Савчук В.П., Прилипко С.І., Величко Е.Г. Анализ и разработка инвестиционного проекта. К.: Абсолют-В, Эльта, 1999. 304 с.
12. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посіб. Донецьк: ДонНТУ, 2005. 394 с.

References:

1. Lupenko Yu.O., Hutorov A.O., Gutorov O.I. Investment Ensuring for Development of Integration Relations in the Agricultural Sector of Ukrainian Economy. *Credit and Financial Activities: Problems of Theory and Practice*. 2018. Vol. 4, No. 27. P. 381–389. DOI : <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154221>.
2. Gutorov O.I., Kalashnikov A.O. Analiz rivnia investytsiinoho zabezpechennia ta kharakterystyka yoho vzaiemozviazku z rezultatamy diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv. Visnyk KHNAU. Seriiia “Economichni nauky”. Kharkiv, 2015. № 3. S. 3–11.
3. Blank I.A. Investitsionnyi menedzhment: Uchebnyi kurs. – 2-e izd., pererab. i dop. K.: Elga-N, Nika-Tsentr, 2006. 552 s.
4. Buzova I.A., Makhovikova G.A., Terekhova V.V. Kommercheskaya otsenka investitsyi. SPb.: Piter, 2004. 432 s.
5. Hubeni Yu.Ye., Kostetska I.I. Biznes-planuvannia v ahrarnykh pidpriemstvakh: formy i metody: monohrafiia. Lviv: “Rastr-7”, 2012. 196 s.
6. Hutorov A.O. Investetsiine zabezpechennia korporatyzatsii kapitalu v ahrarnomu sektori ekonomiky (analituchnui ohliad). K: NNTS “IAE”, 2019. 64 s.
7. Kisil M.I., Kropyvko M.M. Metodychni rekomendatsii z rozroblennia

investytsiinykh proektiv molochnykh ferm v osobystykh selianskykh hospodarstvakh. K.: NNTS “IAE”, 2013. 30 s.

8. Maiorova T.V. Investytsiina diialnist: navch. posib. K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2004. 376 s.

9. Lupenko Yu.O., Kisil M.I., Chernenko D.S. Otsinka innovatsiinoho investetsiinoho proektu svynofarmy v osobystomu selianskomu hospodarstvi: metodychnyi posibnyk. K.: NNTS “IAE”, 2019. 88 s.

10. Investytsiinyi proekt stvorennia silskohospodarskoho obsluhovuiuchoho kooperatyvu / [Yu.O. Lupenko, M.I. Malik, O.H. Shpykuliak ta in.] za red. Yu. O. Lupenko. K.: NNTS “IAE”, 2018. 68 s.

11. Savchuk V.P., Prilipko S.I., Velichko E.G. Analiz i razrabotka investitsionnogo proekta. K.: Absolut-V, Elta, 1999. 304 s.

12. Khobota V.M. Upravlinnia investytsiiamy: navch. posib. Donetsk: DonNTU, 2005. 394 s.

Гуторов А.И. Сущность и структура бизнес-плана инвестиционного проекта аграрного предприятия: теоретико-методический аспект.

Рассмотрен понятийный аппарат инвестиционного проектирования: «инвестиционный проект», «технико-экономическое обоснование», «бизнес-план», «инвестиционное предложение».

Раскрыты особенности инвестиционного проектирования в аграрном секторе экономики. Обоснованы теоретические и методические основы бизнес-планирования в аграрных предприятиях.

Предложено и раскрыто содержание структурных разделов бизнес-плана инвестиционного проекта: резюме проекта; предпосылки и основная идея проекта; анализ рынка и концепция маркетинга; сырье и поставки; место расположения, строительная площадка и окружающая среда; проектирование технология; организация и технология управления; трудовые ресурсы; планирование реализации проекта; финансовый план и оценка эффективности инвестиций.

Ключевые слова: инвестиционный проект технико-экономическое обоснование, бизнес-планирование, аграрное предприятие, инвестор, бизнес-план инвестиционного проекта.

Gutorov O.I. The essence and structure of the business plan of an agricultural enterprise investment project: theoretical and methodological aspect.

The conceptual apparatus of investment design including such concepts as “investment project”, “feasibility study”, “business plan”, and “investment

proposal” is considered. It is substantiated that the preparation and use of these possible forms of an investment project are associated with different depth of information development for investment decisions. These documents differ in the volume of the information presented, the purposes of their use, the cost of preparation and the submission deadlines. In order to reduce the time spent on the development of an investment project, it is necessary to choose its form in accordance with the stage of negotiations with a potential investor.

The peculiarities of the investment design in the agricultural sector of the economy are revealed. The theoretical provisions concerning the model of the business plan of the investment project in agriculture are systematized taking into account the specific features of the branch. The theoretical and methodical principles of business planning at the agricultural enterprises are substantiated.

It is established that all investment projects are described with the help of the business plans. This document is used both to coordinate the implementation of the investment idea, and to contact those interested in implementing the idea. The business plan of the investment project is a standard document in which the concept of the real investment project intended for realization is substantiated in detail and its basic characteristics are given. The main function of the business plan is to give a holistic systematic assessment of the prospects of the investment project.

The general structure of the business plan of the investment project for the agrarian enterprise is proposed (complete variant). The content of structural sections of the business plan of the investment project is revealed. They are: project summary; prerequisites and main idea of the project; market analysis and marketing concept; raw materials and supplies; location, construction site and environment; design and technology; organization and management technology; human resources; project implementation planning; financial plan and evaluation of investment efficiency.

Key words: investment project, feasibility study, business planning, agricultural enterprise, investor, business plan of investment project.

Стаття надійшла до редакції: 08.09.2020 р.